

MAKTABGCHA YOSHDAGI BOLALARGA ZAMONAVIY MULTFILMLARNING TASIRI

Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi-Navoiy innovatsiyalar universiteti

“Ijtimoiy-gumanitar fanlar” kafedrası PhD

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga zamonaviy multfilmlarni bolalar hayotiga tasiri tahlil qilingan va nazariy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'z: bola, multfilmlar, animatsiya, maktabgacha yosh, bolaning intellektual va hissiy rivojlanishi.

THE EFFECT OF MODERN CARTOONS ON PRESCHOOL CHILDREN

Kubayeva Mavluda Bakhtiyor kizi - Navoi University of Innovations

Department of «Social and Humanities» Ph.D

Abstract. In this article, the influence of modern cartoons on children's lives for preschool children is analyzed and theoretically justified.

Key words: child, cartoons, animation, preschool age, intellectual and emotional development of a child.

ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МУЛЬТФИЛЬМОВ НА ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНИКОВ

Кубаева Мавлюда Бахтиёр кизи,

Навоийский университет инноваций, кафедра «Социально-гуманитарных наук» к.э.н.

Аннотация. В данной статье анализируется и теоретически обосновывается влияние современных мультфильмов на жизнь детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: ребенок, мультфильмы, анимация, дошкольный возраст, интеллектуально-эмоциональное развитие ребенка.

Kirish. Bugungi raqamli davrda yosh bolalar orasida ommaviy axborot vositalaridan foydalanish ularning kundalik ishlarining ajralmas qismiga aylandi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin-kulgingining mashhur shakli bo'lgan zamonaviy multfilmlarga televizor, striming xizmatlari va mobil ilovalar kabi turli platformalar orqali osongina kirish mumkin. Jonli ranglar, jozibali qahramonlar va jozibali hikoyalar multfilmlarni yosh tomoshabinlar uchun juda jozibali qiladi. Biroq, bu keng tarqalgan ta'sir zamonaviy multfilmlarning maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv, ijtimoiy va hissiy rivojlanishiga ta'siri haqida muhim savollar tug'diradi. Multfilmlar so'nggi bir necha o'n yilliklarda animatsiya texnologiyasi va hikoya qilish texnikasidagi yutuqlar bilan sezilarli darajada rivojlandi. Zamonaviy animatsion kontent ko'pincha nafaqat ko'ngil ochish, balki qadriyatlarini tarbiyalash va singdirish uchun ham yaratilgan. O'quv multfilmlari bolalarga til, matematika, tabiatshunoslik va ijtimoiy fanlar bo'yicha fundamental tushunchalarni o'rgatish, boshqalari esa ijtimoiy ko'nikmalar, hissiy intellekt va axloqiy qadriyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Bunday ijobiy niyatlarga qaramay, multfilm tomosha qilishning yosh bolalarga mumkin bo'lgan salbiy ta'siri, masalan, e'tiborning qisqarishi, tajovuzkorlikning kuchayishi va tijorat ta'sirining ta'siri haqida xavotirlar bildirildi. Ushbu maqolaning maqsadi zamonaviy multfilmlarning maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'sirini har tomonlama o'rganishdir. Mavjud adabiyotlar va empirik tadqiqotlarni ko'rib chiqish orqali biz multfilmlarni tomosha qilish bilan bog'liq foydali va salbiy natijalarni ta'kidlashni maqsad qilganmiz. Ushbu ta'sirlarni tushunish ota-onalar, o'qituvchilar va siyosatchilar uchun bolalarning ommaviy axborot vositalarini iste'mol qilish mazmuni va davomiyligi to'g'risida ongli qaror qabul qilishlari uchun juda muhimdir. Ushbu tadqiqot rivojlanishning kognitiv, ijtimoiy va hissiy jihatlarini qamrab oladi va zamonaviy multfilmlar maktabgacha yoshdagi bolalarning shakllanish yillarini qanday shakllantirgani haqida tushuncha beradi. Bugungi kunda, yuqori texnologiyalar asrida, yangi avlod vakillari o'ta jadallik bilan o'sib, rivojlanib bormoqda. Jamiyatda keng iste'mol vositasiga aylangan gadgetlar bolalar tomonidan ma'lumot olish uchun faol foydalaniladi, ammo qabul qilinayotgan axborot sifati nazoratsiz qolmoqda. Ko'p hollarda bola o'zi uchun foydali va kerakli ma'lumotlarni mustaqil ravishda taqsimlay olmaydi, shuning uchun animatsiya, kinematografiya va tasviriy san'atning munosib asarlari ko'pincha chetda qolib zamonaviy san'atning ayrim salbiy ta'siriga ega namunalari yosh tomoshabinlar qo'lga tushib qolishi hech gap emas. Ba'zi animatsion filmlarda jismoniy, aqliy va salbiy ta'sir ko'rsatadigan ma'lumotlar mavjudligi to'g'risida ko'p aytilib kelinmoqda. Zero, yosh tomoshabin katta dengiz kabi insoniyatni o'z oqimida oqizayotgan ommaviy-axborot, virtual tizimdan o'zi uchun qiziqarli, kerakli va eng muhimi, foydali ma'lumotlarni tanlay olish uchun zarur bilimga, hayotiy tajribaga ega emas. Bolalarga ko'makchi sifatida maktabgacha yoshdagi bolalarga tarbiyachi, ota-onalarning yordami juda zarurdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning hissiy holatining yomonlashuvi bugungi kunda jamiyatimizdagi eng

keskin ijtimoiy muammolardan biridir. Bolalarda tajovuzkor ko'rishlar tobora ko'proq kuzatilayotgani, bundan bolalar, pedagoglar, ota-onalar va jamiyat ham azob chekayotgani ayniqsa tashvishlidir. Kundalik hayotdagi stresslar, an'anaviy oila tuzilmasining parchalanishi, tarbiyadagi xatolar, televizordagi zo'ravonlikning ko'pligi - bu va boshqa sabablar bolalarda tashvish va tajovuzkorlikning kuchayishiga va ularning hissiy holatining yomonlashishiga olib keladi. Bazi oilalarda ko'pincha bolaning televizorda nima tomosha qilishiga, qanday kompyuter va telefon o'yinlarini o'ynashiga yetarlicha e'tibor berilmaydi. Ko'pincha bu paytlarda bola o'zini o'zi shu muhitga moslashtiradi, bolaning o'zini o'zi anglashi isloh qilinadi, shuning uchun bolalar eng ta'sirchan va tajribasiz tomoshabinlar sifatida eng katta ta'sirga duchor bo'lishadi. Shuningdek, har bir oiladagi tarbiya xususiyatlarini tahlil qilishdan ko'ra, multfilmlarning salbiy ta'sirining oldini olish bo'yicha har qanday chora-tadbirlarni muhokama qilish haqiqatga yaqinroq bo'ladi, bu esa tadqiqotimizning dolzarbligini asoslaydi. Hozirgi kunda animatsiyani bola ruhiyatiga ta'sirining axloqiy fazilatlarini rivojlantirish, shaxsni shakllantirish, mafkuraviy qarashlarni rivoltantirish, o'qitishda multfilmlardan foydalanish kabi jihatlari o'rganilmoqda.

Multfilmlar bolaning intellektual va hissiy rivojlanishida faol rol o'ynaydi. Bolalar multfilmlarni ko'rish bilan birga, yaxshilik va go'zallikni qadrlashni, yovuzlik va zo'ravonlikni qoralashni, fantastikani haqiqatdan ajrata olishni va odamlar o'rtasidagi murakkab munosabatlarni boshqarishni o'rgatadi. Biroq, multfilmlar bolaning oilasi va tengdoshlari bilan haqiqiy muloqotini almashtirmasligi kerak, bundan tashqari, uzoq vaqt tomosha qilish uning sog'lig'iga zarar yetkazishi mumkin.

A. Banduraning 20-asrning 60-yillarida hamkasblari bilan birgalikda olib borgan tadqiqotlari shuni isbotladiki, bolalar ko'rgan televizion zo'ravonlik sahnalari ularning tajovuzkorligini oshirib, xarakterning eng yaxshi fazilatlarini shakllantirmaydi. Bundan tashqari, 7 yoshli bolalar tomonidan tajovuzkor teledasturlarni muntazam ravishda ko'rish ularning 30 yoshgacha bo'lgan og'ir jinoiy huquqbuzarliklarning ijrochisi ekanligi bildiradi[.

Muxina V.S. ta'kidlaydi: maktabgacha yoshdagi ba'zi bolalar (ayniqsa, o'g'il bolalar) xatti-harakatlarning salbiy standartini ichga yo'naltiradi. O'zlarining haqiqiy harakatlarida ular ijtimoiy kutishlarga muvofiq harakat qilishadi, lekin ayni paytda ular ko'pincha odamlar (yoki qahramonlar) bilan hissiy jihatdan o'xshashdirlar. Xatti-harakatlarning salbiy shakllari bilan ajralib turadi[12]

Afsuski, bugungi kunda ko'rsatilayotgan ko'plab multfilmlar, ayniqsa, xorijiyda ishlab chiqarilgan ko'pgina zamonaviy multfilmlar psixologik va pedagogik jihatlariga javob bermaydi bu esa bola uchun xavfli oqibatlarini olib kelishi mumkin. Yovuzlik ruxidagi multfilmlarda kimnidir xafa qilish qiziq, yomonlik hamma narsaga qodir bo'lib, yaxshilik ustidan g'alaba qozonadi, boshqalarga yordam berish va rahm-shafqatni his qilish qobiliyati yo'qoladi. Afsuski ko'pgina zamonaviy multfilmlar maqsadli ravishda shafqatsizlikni shakllantiradi va bolaning ruhiyatini buzadi.

Zamonaviy multfilmlarda bir qator kamchiliklarni ajratish mumkin, bu esa bola ruhiyatining noto'g'ri shakllanishi va rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

Ekranida tajovuzkorlik va zo'ravonlik bo'lishi. Qon, qotillik, o'lim sifatlarining namoyishi. Bosh qahramon odatda tajovuzkor va u boshqalarga zarar etkazishi mumkin. Bola o'z hayotida multfilm shafqatsizliklariga taqlid qilishi mumkin.

To'liq jazosizlik. Yomon ish jazolanmaydi. Bola salbiy oqibatlarga olib keladigan ishlarga ruxsat berishning stereotipini shakllantirishi mumkin.

Yaxshilik va yomonlik haqidagi fikrlarning buzilishi. Yaxshilik va yomonlik o'rtasida aniq chegaralar yo'q. Qora oq rangda ko'rinadi va oq rangli ko'rinadi, ba'zida hech qanday yuzi yo'q va hamma narsa begunoh individualizmga o'xshaydi. Hatto ijobiy belgi yaxshi maqsadlar uchun yomon ishlarni amalga oshirishi mumkin.

Hazil va bemanilikning kengayishi. Birinchidan, ijobiy qahramonlar yovuzlikdan qo'rqishadi. Ikkinchidan, hazillar ustidan hazil. Bunday holda, kamchiliklar jozibali bo'lib qoladi. Uchinchidan, bu hazil ortiqcha.

Kognitiv rivojlanish. Zamonaviy multfilmlar maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv rivojlanishini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Tarkibi va iste'mol qilish usuliga qarab, ta'sir ham foydali, ham zararli bo'lishi mumkin. Ushbu bo'lim zamonaviy animatsion kontentning yosh bolalarning kognitiv rivojlanishiga ijobiy va salbiy ta'sirini o'rganadi.

Zamonaviy multfilmlarda ko'pincha boy va xilma-xil lug'at, murakkab jumla tuzilmalari va turli xil tillardan foydalanish mavjud. Bunday mazmunga duch kelgan maktabgacha yoshdagi bolalar tilni o'zlashtirish va muloqot qilish ko'nikmalarini oshirishi mumkin. "Sesame Street" kabi ta'lim multfilmlari lug'at va tilni tushunishni yaxshilash, bolalarni qiziqarli va qiziqarli kontekstda yangi so'z va iboralar bilan tanishtirish uchun maxsus mo'ljallangan.

Ko'pgina multfilmlar faol fikrlash va ishtirok etishni rag'batlantiradigan muammoni hal qilish stsenariylari atrofida tuzilgan. "Dora the Explorer" va "Blue's Clues" kabi shoular tomoshabinlarni boshqotirmalarni yechish va qiyinchiliklarni yengish, tanqidiy fikrlash va fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga jalb qiladi. Ushbu interaktiv

elementlar maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. O'quv multfilmlari maktabgacha yoshdagi bolalarni asosiy akademik tushunchalar bilan oson va qiziqarli tarzda tanishtiradi. Masalan, raqamlar, shakllar, ranglar va asosiy ilmiy tamoyillarga qaratilgan shoular bolalarni rasmiy ta'limga tayyorlaydigan asosiy bilimlarni beradi. Ta'lim mavzularini o'zida mujassam etgan animatsion kontent o'rganishni qiziqarli va samarali qilish, bolalarning turli mavzularni tushunishini kuchaytirishi mumkin.

Zamonaviy multfilmlarga xos bo'lgan tez sur'at va doimiy vizual stimulyatsiya bolalarning diqqatini jamlashga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Tez o'tishlar, yorqin ranglar va tez-tez harakatlar ketma-ketligi diqqatning qisqarishiga olib kelishi mumkin, bu esa bolalarning diqqatini sekinroq harakatlarga yoki doimiy konsentratsiyani talab qiladigan vazifalarga qaratishni qiyinlashtiradi. Bu, ayniqsa, bolalar diqqatni jamlash zarur bo'lgan sinfga o'tishlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Multfilmlarda hissiy stimulyatsiyaning yuqori darajasiga haddan tashqari ta'sir qilish kognitiv ortiqcha yukga olib kelishi mumkin. Haddan tashqari stimulyatsiya maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ma'lumotni samarali qayta ishlashni qiyinlashtirishi mumkin va ularning diqqatni jamlash va kamroq ogohlantiruvchi muhitda o'rganish qobiliyatini buzishi mumkin. Bu ularning umumiy kognitiv rivojlanishi va akademik faoliyatiga ta'sir qilishi mumkin.

Multfilm iste'molini muvozanatlash. Multfilmlarning ijobiy kognitiv ta'sirini maksimal darajada oshirish va salbiy ta'sirlarni minimallashtirish uchun ota-onalar va o'qituvchilar bolalarning ko'rish vaqtining mazmuni va davomiyligini boshqarishlari kerak. Yuqori sifatli, ta'lim beruvchi multfilmlarni tanlash va ekran vaqtini cheklash maktabgacha yoshdagi bolalarning media iste'molidan kognitiv foyda olishini ta'minlashga yordam beradi. Tarkibni muhokama qilish va savollar berish kabi faol ishtirokni rag'batlantirish multfilmlarning tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshirishi mumkin. Hozir zamonaviy multfilmlarda hamma narsani kuldiradi va hamma narsani masxara qiladi. Jiddiylik va mas'uliyatning yo'qligi hayotga nisbatan bir xil munosabatni anglatadi. Albatta, boshqa ekstremal va hazilni butunlay tozalash shart emas. Bolaning normal rivojlanishi uchun, bizning fikrimizcha, multfilmlar quyidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olishi kerak:

atrofdagi tabiatga nisbatan yaxshi, g'amxo'rlik: hayvonlar, o'simliklar, boshqa odamlar.

itoat kattalarga hurmat. Biz so'zsiz itoat qilish haqida gapirmayapmiz, chunki kattalar ham yanglishganda va bolalar ularni tuzatishi mumkin.

alkogol va sigaret va boshqa bog'liqliksiz turmush tarzi. Sog'lom va sog'lom turmush tarzining jozibadorligi. Bu shuningdek, alkogol va sigaretlar to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatilgan holatlarga ham tegishli, ammo u metaforativ yoki hazillar, maslahatlar bilan ko'rsatilgan.

kitoblar, bilimlar, o'zini rivojlantirish va ularning insoniy xususiyatlarini yaxshilashga qiziqish. Ushbu bilimlar vaziyatni yaxshilash va hayot muammolarini hal qilishga olib keladiganligini ko'rsatish kerak.

uyat va vijdon. Vijdon tug'ma diniy tuyg'u. Uyatsiz va vijdonsiz sahnalarni man qilish.

yaxshi va yomonlik, yaxshi va yomon xatti-harakatlarni aniqlash. Bolalar o'zlarining ruhiyatiga kiradigan narsalarga juda sezgir. Multfilmlarda yomonlik jazolanishi kerak. Ijobiy tugatish. G'alaba uchun eng yaxshi usul - bu yomonlarga chin dildan tavba qilishga yordam berish - harakatlarni va fikrlarni qayta ko'rib chiqish va xatti-harakatlarni o'zgartirish.

qahramonlik. Zamonaviy multfilmlarda, qoida tariqasida, boshqalarni bo'ysundiradigan va butun jamoani tepaga olib boradigan bitta "qahramon" (etakchi) mavjud.

Shuni aytishimiz mumkinki, multfilm tomosha qilish jarayonlarida qahramonlarning xususiyatlari bolalarga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ularni tomosha qilish vaqtini nazorat qilib, bolani tashqariga chiqish va o'ynashga undash orqali siz farzandlaringizni sog'lom va baxtliroq qilishingiz mumkin. Ushbu maslahatlarga amal qilish, albatta, multfilmlarning bolaning rivojlanishi va xulq-atvoriga salbiy ta'siridan qochishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Гундарева И. О последствиях восприятия телевизионной информации // Восп. шк. - 2005. - №9. - С.45-54.

Куниченко, О.В. Мультипликационный фильм как средство нрав-ственного воспитания детей старшего дошкольного возраста / О.В. Куниче н-ко // Известия ВГСПУ. Серия «Педагогические науки». - № 7(82). - 2013.

Левшина, И.С. Воспитание школьников средствами художе-ственного кино: автореф.дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / И.С. Левшина. -М, 1975.

Муниципальное общеобразовательное учреждение средняя общеобразовательная школа № 26 г.Рыбинска Научно-исследовательская работа на тему «Создание мультфильма». Рыбинск, 2017г.

Абраменкова В. Д., Богатырева А. С. Дети и телевизионный экран. // Восп. шк.- 2006.